

Marta Wincewicz-Bosy

WARUNKI KSZTAŁTOWANIA SIĘ WSPÓŁCZESNEJ STRUKTURY AGRARNEJ CHIN

1. Wstęp

Celem artykułu jest przedstawienie struktury agrarnej Chin jako istotnego elementu rozwoju gospodarczego i społecznego. Pamiętać przy tym należy, że rolnictwo nie tylko dostarcza surowców dla przemysłu, stanowi miejsce zatrudnienia dla milionów ludzi, ale to przede wszystkim produkcja żywności, bez której człowiek nie jest w stanie funkcjonować. Chiny zamieszkuje ponad 20% ludności świata. Zważywszy iż 12,3% (według raportu UNDP z 2006 r.) żyje poniżej poziomu ubóstwa, problem rozwoju rolnictwa i jego przeobrażeń strukturalnych staje się istotnym elementem gospodarki światowej.

2. Struktura ekonomiczno-przyrodnicza Chin

Współczesne Chiny to jedna z najszybciej rozwijających się gospodarek świata. Zgodnie z danymi oficjalnymi, wzrost gospodarczy ChRL w 2007 r. osiągnął poziom 11,4% i był o 0,3% wyższy niż w poprzednim roku. Wielkość wypracowanego PKB wyniosła 24,66 bln RMB (ok. 3,37 bln USD). Największy udział w PKB ma produkcja przemysłowa i budownictwo (49,2%), nieco mniejszy usługi (39,1%), a najmniejszy rolnictwo i przemysł wydobywczy (11,7%). Wartość międzynarodowej wymiany handlowej na koniec 2007 r. wyniosła 2,17 bln USD, w tym eksport 1,21 bln USD i import 0,96 bln USD. Dynamika wzrostu eksportu była większa (25,7%) niż dynamika wzrostu importu (20,8%). Nadwyżka handlowa na koniec 2007 r. wyniosła 262,2 mld USD¹.

Chińska Republika Ludowa klasyfikowana jest jako kraj rozwijający się o gospodarce centralnie planowanej, o ustroju socjalistycznym, gdzie faktyczne rządy sprawuje jedna partia polityczna – Komunistyczna Partia Chin. 92% ludności Chin stanowią Chińczycy, skupieni głównie we wschodniej części kraju. Ludność Chin to

---

¹ *Chińska Republika Ludowa – informacja o stosunkach gospodarczych z Polską*, Raport Ministerstwa Gospodarki, Warszawa 9.05.2008; www.mg.gov.pl (data dostępu 10.07.2008).

ponad 1,3 mld osób. Ludność miejska stanowi 38,6% mieszkańców, natomiast pozostała część zamieszkuje tereny wiejskie. 49% ludności czynnej zawodowo zatrudnionych jest w rolnictwie. Osadnictwo wiejskie jest typem osadnictwa zwarteo, a domy mieszkalne do dziś wykonywane są z gliny, bambusa i trzciny.

Obszar lądowy Chin to ponad 9 600 000 km². Większość powierzchni kraju zajmują góry i wyżyny, niziny stanowią zaledwie 12% terytorium Chin. Kraj ten rozciąga się pomiędzy trzema strefami klimatycznymi: zwrotnikową, podzwrotnikową i umiarkowaną. Południowo-wschodnie i wschodnie Chiny mają typowy klimat monsunowy z bardzo rozbudowaną strefą tajfunów, wewnętrzne i zachodnie obszary to klimat skrajnie suchy. Stosunki wodne również nie należą do najkorzystniejszych. Większą część Chin odwadniają rzeki należące do zlewiska Oceanu Spokojnego, 36% powierzchni kraju to obszary bezodpływowe. Rzeki nizinne mają tendencje do częstej zmiany biegu. Lasy stanowią zaledwie 12% powierzchni kraju, mimo to świat roślinny i zwierzęcy jest bogaty i bardzo zróżnicowany. W Chinach istnieje około 1000 rezerwatów przyrody o powierzchni blisko 80 mln ha².

3. Rolnictwo w Chinach

Poziom techniczny rolnictwa chińskiego nie jest wysoki, mimo postępu w zakresie mechanizacji, zużycia nawozów sztucznych i rozbudowy systemów sztucznego nawadniania³. Grunty orne zajmują ok. 9,5% powierzchni kraju, łąki i pastwiska 42%; ok. 65% gruntów ornych jest sztucznie nawadnianych.

Podstawą rolnictwa ChRL jest produkcja roślinna. Największy udział w strukturze upraw zajmują uprawy żywieniowe (ok. 90% powierzchni zasiewów). Głównym zbożem i podstawą żywienia ludności jest ryż (ok. 38,5% zbiorów zbóż) następnie: pszenica, kukurydza, jęczmień, proso i gaolian. Plony zbóż są na średnim poziomie i wynoszą ok. 49 q z 1ha. Najważniejszą uprawą przemysłową jest bawełna (1 miejsce w zbiorach światowych), nową zaś uprawą o dużym znaczeniu przemysłowym jest kauczukowiec. Z roślin oleistych uprawia się: soję, orzeszki ziemne, rzepak oraz sezam. W zbiorach herbaty Chiny zajmują 2 miejsce na świecie (po Indiach), tytoniu – 1 miejsce (2,4 mln ton w 2004 r., 37,1% zbiorów światowych). W południowej części Chin podstawą działalności rolniczej jest uprawa owoców cytrusowych, bananów oraz warzyw.

W produkcji zwierzęcej największe znaczenie ma hodowla trzody chlewnej (473 mln sztuk – ok. 50% pogłowia światowego) oraz bydła, drobiu (głównie kaczek), owiec (ok. 157 mln sztuk), kóz (ok. 183 mln sztuk), koni (ok. 8 mln sztuk) i wielbłądów oraz jaków (ok. 13 mln sztuk). Wielkie tradycje w Chinach ma hodowla

² Na podstawie: www.crl.oneline (data dostępu 10.07.2008); www.wikipedia.pl (data dostępu 10.07.2008); www.polish.cri.cn (data dostępu 10.07.2008); *Encyklopedia historii świata*, Przegląd Reader's Digest, Warszawa 2001, s. 119, 351, 535-536, 670-671.

³ Na podstawie: *Chiny: historia, warunki naturalne, gospodarka, ludność, ustrój, kultura*, www.encyklopedia.pwn.pl (data dostępu 10.07.2008).

jedwabników, rozpowszechniona prawie w całym kraju. Dobrze rozwinięte jest także rybołówstwo morskie i śródlądowe oraz przybrzeżne marikultury (27,8 mln ton w 2004 r.).

4. Struktura agrarna w historii Chin

Chiny to jedna z najstarszych cywilizacji. Pierwsze wzmianki o Chinach pochodzą z około 1600 r. p.n.e., gdy stanowiły one zespół państw plemiennych o strukturze niewolniczej, o charakterze przede wszystkim rolniczym. Od początku istnienia tworzyły własną, odrębną kulturę, umacnianą przez tworzenie stabilnego państwa i kreowanie własnych systemów obronnych⁴.

Jednym z elementów kulturowych jest podporządkowanie się kulturze agrarnej i mitowi rolnika – które do dziś funkcjonują w niewiele zmienionej postaci. Zgodnie z nimi: „Świat jest wielkim, uduchowionym organizmem, a człowiek jego częścią. Człowiek rozumieniem praw przyrody i swoją pracą potrafi nadać dostępnej mu części świata postać bardziej przychylną życiu i wówczas ten przemieniony ludzką wolą kawałek świata staje się specyficznym poszerzeniem człowieka o wynik jego pracy. Tożsamość człowieka określa już nie tylko rodzina, ród, ale i to, czym jest ojcowizna czy pole. Tak poszerzona treść tożsamości jest nośnikiem ducha, duchowością stojącą ponad duchem indywidualnym. W domyśle, reszta świata jest zorganizowana w podobny sposób, więc duchowością obdarzone są też inne złożone biosystemy przyrody. Aby świat trwał i rozwijał się, wszystkie stany duchowości muszą realizować swoje powołanie. Swoje powołanie rozumiano jako osiągnięcie stabilnych warunków przeżycia społeczności i jej pomyślnego rozwoju”⁵. Taka postawa przyczyniła się do ogromnego rozwoju wiedzy o rolnictwie i zasadach prowadzenia działalności agrarnej, była także podstawą do rozwoju technologicznego pozostającego w zgodzie ze środowiskiem.

Jednakże społeczeństwa rolnicze nie były w stanie egzystować niezakłócenie, zwłaszcza w obliczu silnych i dobrze uzbrojonych sąsiadów. Około 221 r. p.n.e. Zheng, władca księstwa Qin, znany jako Shi Huangdi, zjednoczył państewka chińskie, tworząc podwaliny przyszłego mocarstwa pod wodzą dynastii Han. Za panowania tej dynastii wytworzył się model feudalizmu biurokratycznego i w tej postaci przetrwał niemal do początku wieku XX. Nie oznacza to bynajmniej stagnacji polityczno-gospodarczej. Specyfika cesarskich Chin wynika m.in. z uznania rolnictwa za podstawę bogactwa i stabilnego bytu oraz za warunek rozwoju państwa. Obowiązkiem cesarzy – władających Chinami z woli Boga – oraz ich przedstawicieli było dbać o rozwój rolnictwa i technologii z nim powiązanych. Dla działalności agrarnej w Chinach niezwykle istotne znaczenie ma stały dostęp do wody, bez której

⁴ *Encyklopedia historii...*, s. 119, 351, 535-536, 670-671, 712-737; *Fakty w zasięgu ręki*, Przegląd Reader's Digest, Warszawa 2003, s. 186-187, 272-273, 454-509.

⁵ M. Cenin, Z. Słowiński, *Odmiany mitów ukształtowane w historii*, www.prawia.pl (data dostępu 12. 07.2008).

nie ma możliwości prowadzenia działalności rolniczej ze względu na skomplikowane stosunki wodne. Dlatego też jednym z obowiązków cesarzy było budowanie tam i dbanie o sprawność systemu irygacyjnego. Każde gospodarstwo corocznie oddelegowywało na dwa tygodnie mężczyzn do prac nad konserwacją kanałów i szlaków wodnych. Rolnicy uważali za swoją powinność prace na roli oraz realizowanie zadań związanych z systemami nawadniania, a także poświęcenie wynikające z wprowadzenia nowych technologii. Dla nich był to naturalny porządek rzeczy. Jednak brak sprawnego systemu budowania tam i zbiorników retencyjnych oraz zabezpieczenia drożności i ciągłości funkcjonowania systemów irygacyjnych był przyczyną buntów chłopskich, które doprowadzały w konsekwencji do zmiany panującego. Protesty chłopskie związane były także z nadmiernymi obciążeniami i niesprawiedliwym traktowaniem przez urzędników.

Na przełomie XVIII i XIX w. przybrały na sile liczne powstania antyfeudalne, wykorzystane przez mocarstwa zachodnie do wymuszenia otwarcia Chin na świat oraz politycznego i gospodarczego podporządkowania (wojny opiumowe). Efektem przegranych wojen opiumowych były m.in. utrata Hongkongu oraz nasilenie się ruchu tajpingów. W 1851 r. wybucha największe w dziejach Chin powstanie ludowe. „Jakkolwiek by oceniać z perspektywy czasu wydarzenia tamtego okresu i związane z nimi próby mocarstw zachodnich zmierzające do rozbicia Chin, utopijne idee tajpingów osiągnięcia idealnego społeczeństwa były warte uwagi. Był to system społeczny oparty na wspólnocie ziemi, żywności, ubrań i pieniędzy, przeciwstawiający się ustalonym stosunkom społecznym opartym czy to na własności ziemi, czy środków produkcji”⁶.

1 października 1949 r. Mao Zedong proklamował utworzenie Chińskiej Republiki Ludowej. Przeprowadzono nacjonalizację i rozpoczęto reformę rolną, dzieląc pomiędzy 300 mln chłopów 47 mln ha ziemi. W latach 1955-1956 skolektywizowano rolnictwo oraz przeprowadzono pełną nacjonalizację gospodarki. Początkowo komuniści znaleźli poparcie w chłopskich szeregach. Po latach podporządkowania zachodnim mocarstwom, które zaniedbywały rozwój sfery rolnej, nowe władze, budując nowe instalacje wodne i wykazując zainteresowanie systemem agrarnym, spotkały się z aprobatą rolniczej części społeczeństwa. Jednak „sielanka” nie trwała zbyt długo. „Gdy przewodniczący Mao w roku 1956 zamknął już 400 milionów chłopów w wiejskich komunach, zarządził wprowadzenie paszportów wewnętrznych, wzorowanych na paszportach stalinowskich. Odtąd chłopci nie mogli już uciec z komun ani nawet dorabiać w miastach. Zlikwidowanie rodzinnych gospodarstw z wieloletnią tradycją zniszczyło gospodarkę wsi. W roku 1956 zbiory w Chinach spadły o 40%. Chłopi musieli oddać państwu zapasy ziarna i wszystkie zwierzęta hodowlane. Chowania przy domu prosiąt i drobiu surowo zakazano. – U nas, w prowincji Jiangu, nie było jeszcze tak strasznie jak w innych prowincjach. W naszym

⁶ *Niebiańskie Królestwo Tajpingów*, www.chiny.pl (data dostępu 10.07.2008).

okręgu działacze partyjni byli tutejsi, nie nasyłano nam nikogo z zewnątrz, więc dzięki naszym guansi (krąg przyjaciół zobowiązany do udzielania sobie pomocy) dawało się jakoś przeżyć. Hodowaliśmy w domu trochę kur, ale zawsze uprzedzano nas o kontrolach i mieliśmy czas schować je w schowku wykopanym w ziemi – wspomina pan Deng [...] – Kto tamtego nie przeżył, nie zrozumie, jak dobrze jest dziś na wsi. Nie zrozumie, ile mamy dziś szczęścia i bogactwa”⁷.

Sytuacja chłopów pogarszała się systematycznie, zwłaszcza gdy braki żywności zaczynały być bardzo dotkliwe i zagrażać politycznej ideologii. Ogromne szkody rolnictwu tamtych czasów wyrządzili niekompetentni urzędnicy i pseudospecjaliści, pod których wpływem znajdował się Mao Zedong. Katastrofalne w skutkach okazały się także „trzy czerwone sztandary”: „wielki skok”, komuny ludowe i „linia generalna”. Doprowadziły nie tylko do pogłębienia biedy i ubóstwa, pogorszenia sytuacji gospodarczej, ale także kosztowały setki tysięcy istnień ludzkich.

We wrześniu 1976 r. zmarł Mao Zedong, a w 1977 r. na stanowisko wicepremiera i wiceprzewodniczącego KC powrócił Deng Xiaoping. Ta sytuacja personalna pozwoliła od 1978 r. na przeprowadzenie w Chinach reform, które zapoczątkowały tworzenie „socjalistycznej gospodarki rynkowej” i otwarcie się na świat. Efektem stała się m.in. dekoloktywizacja rolnictwa i odrodzenie sektora prywatnego. Gdy pod koniec lat siedemdziesiątych władze postanowiły zlikwidować komuny wiejskie i zreformować rolnictwo, zdecydowały się robić to stopniowo. W roku 1980 Komitet Centralny KPCh ogłosił dokument nr 75, który oznaczał początek agonii komun wiejskich. Chłopskie rodziny dostały w używanie kawałki ziemi, z których nadwyżki ziarna i warzyw oddawać musiały komunie w zamian za tak zwane punkty pracy. Punkty pracy zaś przeliczano na przydziały deficytowego mięsa, tłuszczu, marynarek, butów, rowerów. Potem ostrożni planiści w Pekinie zezwolili chłopom sprzedawać na wolnym rynku nadwyżki zbiorów, ale po cenach wyznaczanych przez państwo. Po trzech latach eksperymentowania władze zrobiły następny krok: dokument nr 1 Komitetu Centralnego z 1983 r. zezwalał na swobodne sprzedawanie nadwyżek zbiorów, nawet w innej prowincji, co wcześniej było surowo zakazane jako niebezpieczna spekulacja. „Odtąd też chińscy chłopcy mogli kupować na własność maszyny rolnicze, a nawet wynajmować do pomocy na roli innych chłopów. I co najważniejsze – skończyło się coroczne przedłużanie dzierżawy działek. Rolnicy mogli je dzierżawić od państwa na 15 lat. – Już po dwóch latach wieś zmieniła się nie do poznania. Wszyscy zaczęli sadzić zakazane dotąd warzywa, hodowaliśmy kury, prosiaki. Po trzech latach zaczęliśmy jeść do syta, po sześciu, siedmiu zaczęto we wsi budować nowe domy – wspomina pan Deng. Likwidacja komun wiejskich była prawdziwym wielkim skokiem w Chinach. Ekonomiści pekińscy oszacowali, że po sześciu latach nowego systemu w rolnictwie chłopcy zarabiali przeciętnie o dwie trzecie więcej niż w komunach. Między rokiem 1978 a 1984 produkcja rolni-

⁷ W. Kalicki, *Ziarnko do ziarnka. Chiny, część 5*, „Gazeta Wyborcza” 22.05.1998.

cza rosła co roku o dziewięć procent, a oszczędności chłopów zwiększyły się siedmiokrotnie⁸.

Do poprawy sytuacji chińskiej wsi przyczyniły się nie tylko zmiany społeczno-polityczne, ale także fakt skorzystania z zespołu programów rozwoju rolnictwa wprowadzonych przez FAO w latach sześćdziesiątych. Dzięki badaniom N. Boriau-ga nad wyhodowaniem nowych odmian zbóż i nad nowymi technikami agrarnymi (za które m.in. otrzymał pokojową Nagrodę Nobla), możliwe było niesienie pomocy najuboższym obszarom rolniczym. Dzięki zastosowaniu efektów badań i wsparciu Fundacji Rockefellera chińscy chłopcy mogli uzyskać zwiększenie wydajności pło-nów. „Zielona rewolucja to jednak nie tylko nowe, bardzo plenne i odporne na cho-roby odmiany pszenicy, ryżu i kukurydzy. Polegała ona również na zmianie sposobu gospodarowania i usprawnieniu infrastruktury rolniczej – stworzeniu systemów na-wadniania, zastosowaniu środków ochrony roślin (głównie owadobójczych) oraz nawozów azotowych. Z tego też powodu zielona rewolucja znalazła się w ogniu krytyki organizacji ekologicznych. Oskarża się ją o wprowadzenie monokultur upraw – większość pól obsiewana jest tą samą odmianą np. pszenicy, co w momen-cie pojawienia się uodpornionych na dostępne chemikalia szkodników czy chorób narazi rolników na ogromne straty. Ponadto przeprowadzona melioracja, stosowanie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin doprowadziło – zdaniem zielonych – do degradacji gleby na wielu obszarach⁹. Niezależnie od fali krytyki „zielona re-wolucja” znacznie przyczyniła się do obniżenia skali głodu na świecie (wzrost pro-dukcji roślinnej o 170%).

5. Współczesne wyzwania chińskiego rolnictwa

W 1986 r. Chińska Republika Ludowa oficjalnie zgłosiła chęć przystąpienia do WTO i rozpoczęła procedurę negocjacji i przeobrażeń, mających doprowadzić do pełnej akcesji. „Poprzedzony wieloma miesiącami negocjacji i ustaleniami na listo-padowej (2001r.) konferencji WTO w Doha dzień przyjęcia do WTO to początek nowej ery dla gospodarki Chin. Premier Zhu Rongdzi oświadczył, że wejście do WTO było niezbędne dla dalszego rozwoju kraju. Uznanie reguł międzynarodowego handlu będzie odbywać się stopniowo, przez kilka lat, ale oznacza dla Chin rewolu-cję. Zagraniczne firmy wejdą szerzej na rynek, będą mogły stawać się współwłaścicielami przedsiębiorstw¹⁰. Dla chińskiego przemysłu przystąpienie do WTO stało się ogromną szansą rozwojową, natomiast bardzo problematyczna okazała się sfera agrarna.

By móc utrzymać wzrost poziomu produkcji rolnej, chińscy rolnicy muszą po-sługiwać się GMO (żywnością genetycznie modyfikowaną). „Badania prowadzone

⁸ Tamże.

⁹ M. Rotkiewicz, *Cudowne ziarna*, „Polityka” 18.05.2007.

¹⁰ *Chiny 143 krajem WTO*, www.bbc.co.uk (data dostępu 11.12.2001).

w Indiach oraz Chinach pokazują, iż dzięki uprawie bawełny Bt wielkość plonów zwiększyła się nawet do 50 % (średnio o 10%), przy zmniejszeniu kosztów produkcji oraz ograniczeniu, nawet do połowy, zużycia środków ochrony roślin¹¹.

Nie tylko technologia upraw ma duże znaczenie. Ważna jest także współczesna struktura agrarna. Przy obecnym rozdrobnieniu własności ziemi (dzierżawach piętnastoletnich) efektywność chińskiego rolnika nie może w żadnym stopniu konkurować z wielkoobszarowymi i zmechanizowanymi farmami świata zachodniego. „Chiny wciąż muszą przejść z chłopskiej dzierżawy do nowoczesnych na dużą skalę zmechanizowanych farm. Problemem jest tylko jak. Rząd oparty na radach robotniczych i chłopskich nie tylko zabroni i ograniczy wypożyczanie pracowników i dzierżawę dodatkowej ziemi przez bogatych farmerów, ale będzie promował rekolektywizację rolnictwa. Nie oznacza to powrotu do rolniczych komun z ery Mao, które zasadniczo były zbiorowiskiem zacofanych chłopskich dzierżaw. Dla całej masy chińskiego chłopstwa przekazanie własnych dzierżaw na rzecz skolektywizowanych farm musi wynikać z przekonania, że przyniesie ono wyższy standard życia dla ich rodzin. Dzięki temu rząd oparty na radach robotniczych i chłopskich zaoferowałby chłopstwu, które przyłączyło się do skolektywizowanych farm, zmniejszenie podatków i potaniecie kredytów. Racjonalna kolektywizacja i modernizacja chińskiego rolnictwa przyczyniłaby się w sposób znaczący do przekształcenia społeczeństwa. Wprowadzenie nowoczesnej technologii w całym kraju – od kombajnów przez nawozy sztuczne do całego kompleksu zastosowania nauki w rolnictwie – będzie wymagać jakościowo wyższej bazy przemysłowej niż ta obecnie istniejąca. Zastosowanie i wzrost wydajności w rolnictwie zwiększy na ogromną skalę zapotrzebowanie na wzrost miejsc pracy w przemyśle, w rejonach zurbanizowanych w celu wchłonięcia ogromnych nadwyżek pracowników, na których nie będzie już zapotrzebowania¹².

Należy przy tym pamiętać, że w efekcie specyficznej polityki społecznej prowadzonej od powstania ChRL ludność wiejska jest nieporównywalnie gorzej wyedukowana, gorzej leczona, żywiona niż mieszkańcy miast. Ich postawa społeczna – przywiązanie do tradycji i ziemi, niechęć do zmian, obawy przed nowościami – przyczynia się do narastania istotnego problemu z zagospodarowaniem nadwyżek siły roboczej na wsiach. Wiele problemów, z którymi muszą uporać się obecna i przyszłe władze chińskie, stwarza kwestia mobilności ludności wiejskiej, która przez dziesiątki lat miała ograniczane przez system państwowy możliwości migracyjne. Pierwszy krok już został zrobiony: władze chińskie wyraziły zgodę na tworzenie tzw. przedsiębiorstw gminnych. Zajmują się one przede wszystkim tanią produkcją na potrzeby miast i przeróbką produktów rolniczych oraz ich transportem, jak również prowadzą działalność handlową i gastronomiczną. Pracują w nich rolnicy i ci,

¹¹ *Dwukrotny wzrost powierzchni upraw GMO*, www.europabio.org (data dostępu 14.02.2008); www.biolog.pl (data dostępu 10.07.2008).

¹² *Bronić i rozszerzyć zdobycze Rewolucji 1949! O proletariacką rewolucję polityczną w celu usunięcia stalinowskiej biurokracji! Chiny: zwyciężyć imperialistyczny pęd do kontrrewolucji!*, Biuletyn Międzynarodowej Ligi Komunistycznej Workers Vanguard nr 814, 21.11.2003.

k którzy pochodzą ze wsi, ale ze względu na rozwój agrotechniki stali się zbędni w rodzinnych gospodarstwach. W 2000 r. było zarejestrowanych około 21 mln takich podmiotów, a wartość produkcji wyniosła 2,72 bln juanów¹³.

6. Podsumowanie

Chińska struktura agrarna obecnie, by mogła spełnić oczekiwania współczesności i wyzwania przyszłości, wymaga przeobrażeń. Jednak ze względu na sytuację społeczno-gospodarczą Chin nie są w stanie przeprowadzić tych zmian samodzielnie. Wskazują na to działania chińskich władz, związane chociażby z otwarciem się na świat i uczestnictwem w systemie gospodarki światowej. Świadomość problemów chińskich nie jest tylko wewnętrzną sprawą ChRL. 20% ludności globu zamieszkujących te tereny to wystarczająca liczba, by zachwiać podstawami współczesnego świata, dlatego też niezbędna jest pomoc i zainteresowanie instytucji i organizacji międzynarodowych, kierowane do ludzi niezależnie od systemu politycznego, którego są samoistnymi uczestnikami.

Literatura

- Bronić i rozszerzyć zdobycze Rewolucji 1949! O proletariacką rewolucję polityczną w celu usunięcia stalinowskiej biurokracji! Chiny: zwyciężyć imperialistyczny pęd do kontrrewolucji!*, Biuletyn Międzynarodowej Ligi Komunistycznej Workers Vanguard nr 814, 21.11.2003.
- Cenin M., Słowiński Z. *Odmiany mitów ukształtowane w historii*, www.prawia.pl.
- Chiny 143 krajem WTO*, www.bbc.co.uk.
- Chiny: historia, warunki naturalne, gospodarka, ludność, ustrój, kultura*, www.encyklopedia.pwn.pl.
- Chińska Republika Ludowa – Informacja o stosunkach gospodarczych z Polską*, Raport Ministerstwa Gospodarki, Warszawa 9.05.2008.
- Dwukrotny wzrost powierzchni upraw GMO*, www.europabio.org.
- Encyklopedia historii świata*, Przegląd Reader's Digest, Warszawa 2001.
- Fakty w zasięgu ręki*, Przegląd Reader's Digest, Warszawa 2003.
- Kalicki W., *Ziarno do ziarnka. Chiny, część 5*, „Gazeta Wyborcza” 22.05.1998.
- Niebiańskie Królestwo Tajpingów*, www.chiny.pl.
- Rotkiewicz M., *Cudowne ziarno*, „Polityka” 18.05.2007.
- Rozwój rolnictwa, Przedsiębiorstwa gminne, Wkład nauki i techniki w rolnictwo*. www.polish.cri.cn.
www.biolog.pl.
www.crl.oneline.
www.mg.gov.pl.
www.polish.cri.cn.
www.wikipedia.pl.

¹³ Na podstawie: *Rozwój rolnictwa, Przedsiębiorstwa gminne, Wkład nauki i techniki w rolnictwo*, www.polish.cri.cn (data dostępu 10.07.2008).

CONDITIONS OF CREATING THE CONTEMPORARY STRUCTURE OF AGRICULTURE IN CHINA

Summary

The article is on China's agriculture structure and on changes during ages from the beginnings of the country. Agriculture is the most important area of international policy because of hunger and global consumption. Many people suffer of hunger – China is one of the biggest countries in the world that needs to find a solution to poverty. But poverty is not only China's problem, this is a global problem so we all need to find out its causes and co-operate with China's government in attempts to find sound solutions.

Marta Wincewicz-Bosy, dr, adiunkt w Katedrze Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.